

ET

ET

ET

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 28.8.2009
KOM(2009) 440 lõplik

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE,
EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING
REGIOONIDE KOMITEELE**

Europeana – järgmised sammud

SEC(2009) 1124

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE,
EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING
REGIOONIDE KOMITEELE**

Europeana – järgmised sammud

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Komisjon käivitas Europeana – Euroopa digitaalse raamatukogu, muuseumi ja arhiivi – digitaalraamatukogude algatuse raames novembris 2008, et muuta Euroopa kultuuri- ja teaduspärand kättesaadavaks kõigile internetikasutajatele. Euroopa Parlament¹ ja nõukogu² on rõhutanud Europeana olulisust nii liikmesriikide kultuuripärandi tutvustajana Internetis kui ka vahendina, mis teeb selle pärandi kõigile kättesaadavaks. Samas on nad toonitanud, et Euroopa kultuurivara Internetti lisamisel on loovuse ning uute turismi- ja haridusvaldkonna toodete ja teenuste allikana suur majanduslik potentsiaal.

Käesolevas dokumendis käsitletakse Europeana järgmist arendusetappi ja tulevikusuunda. Seatakse lähiaastate põhiülesanded 1) Europeana kogude rikastamiseks nii üldkasutatava kui ka autoriõigusega kaitstud sisuga, mis on kvaliteetne ja pakub kasutajatele huvi, ning 2) seoses jätkusuutliku rahastamis- ja haldusmudeliga. Eesmärgiks on kindlustada, et Europeana ning selle aluseks olevate digiteerimise, sidusjuurdepääsu tagamise ja digitaalse säilitamise tegevuspõhimõtted aitaksid Euroopa kultuuriväärtusi Internetis kauakestvalt kajastada ning meie ühine ja mitmekülgne kultuuripärand muutuks Euroopa tulevase teabeinfrastruktuuri lahutamatuks osaks.

Komisjon soovib koguda seisukohti selle kohta, kuidas kõnealust eesmärki kõige paremini saavutada, ning käivitab selleks avaliku arutelu. Arutelu küsimused on esitatud komisjoni talituste töödokumendis, mis on lisatud käesolevale teatisele. Huvitatud isikutel palutakse esitada märkused üksikute või kõikide küsimuste kohta hiljemalt 15. novembriks 2009.

2. EUROPEANA: EUROOPA KULTUURIPÄRANDILE SIDUSJUURDEPÄÄSU TAGAMISE STRATEEGIA

2.1. Poliitiline taust

Digitaalraamatukogude algatus i2010 käivitati septembris 2005. Algatus põhines varem komisjoni toetusel tehtud ettevõtmistel Euroopa kultuuripärandile sidusjuurdepääsu tagamiseks ning oli jätkuks Euroopa Komisjoni presidendile ja Euroopa Ülemkogu eesistujale adresseeritud 28. aprilli 2005. aasta kirjale, milles kuus riigipead ja valitsusjuhti soovitasid Euroopa virtuaalse raamatukogu loomist.

Üldsuse jaoks on Europeana kõnealuse algatuse kõige silmapaistvam tulemus. Europeana on ühine juurdepääsupunkt aina suuremale hulgale digitaalsisule, mille liikmesriikide

¹ Parlamendi 27. septembri 2007. aasta resolutsioon programmi „i2010: digitaalraamatukogud” kohta.

² Nõukogu 20. novembri 2008. aasta järeldused Europeana kohta, ELT C 319, 13.12.2008, lk 18.

kultuuriasutused on Internetti üles pannud. Tegelikult on Europeana vaid jäämäe tipp ning selle loomine ja arendamine oleks võimatu ilma järjekindlate jõupingutusteta, mida liikmesriigid teevad digiteerimiseks, sidusjuurdepääsu tagamiseks ja digitaalseks säilitamiseks. Komisjon on teinud liikmesriikidega koostööd kõnealuste küsimuste lisamiseks poliitilisse päevakorda ja kogu Euroopa poliitikale ühtse suuna kindlustamiseks. Komisjon avaldas 2006. aastal soovitus³ konkreetsete meetmetega ning jälgib koostöös liikmesriikide eksperdirühmaga, kuidas liikmesriigid kõnealust soovitusi ja sellekohaseid nõukogu järeldusi rakendavad.

Samuti aitas komisjon saavutada sidusrühmade vahelist üksmeelt seoses praktiliste lahendustega tähtsatele küsimustele, mis mõjutavad kultuuri- ja teadusmaterjalile sidusjuurdepääsu tagamist. Seda tööd korraldas digitaalaramatukogude alane kõrgetasemeline eksperdirühm, kuhu kuuluvad teadlased, kultuuriasutused ning õiguste valdajate ja tehnoloogiafirmade esindajad. Muu hulgas oli kõnealuse töö tulemuseks lõppenud tiraažiga teoste digiteerimise näidis litsents ning kirjastajate ja teadlaste ühisprojekt eesmärgiga selgitada välja, milline mõju on avatud juurdepääsul teadusväljaannetele. Seda poliitilist tegevust toetab ulatuslik tehniline töö, mida kaasrahastatakse *eContentplus* programmi, konkurentsivõime ja uuendustegevuse raamprogrammi ning teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse seitsmenda raamprogrammi alusel.

Europeana aitab levitada liikmesriikide kultuuriväärtusi ning tõstab esile nende ühised elemendid, andes Internetis laia kõlapinna Euroopa rikkalikule ja mitmekesisele kultuuripärandile. Ta suurendab üksikute digitaalkogude tähtsust, pakkudes nn virtuaalseid alalisi väljapanekuid teostest, mida säilitatakse Euroopa eri paikades.

Europeana veebisaidil saab leida teavet mitmel kujul (tekst, helid, audiovisuaalteosed ja pildid) ning võrrelda Euroopa ühise ajaloo ja kultuuripärandi käsitusviise eri riikides.

Lisaks soodustab ja fookustab Europeana liikmesriikides uusi digiteerimisalgatusi, andes ülevaate juba digiteeritud materjalist ning tuues esile ELis digiteerimisel esinevaid lünki.

Europeana väärtus kasutajate jaoks seisneb selles, et ta võimaldab neil ainulaadse liidese kaudu ja oma emakeeles leida kogu Euroopa Liidu usaldusväärsetest kultuuriorganisatsioonidest pärit digitaalseid kultuuriteoseid ning neid kasutada meelelahutuseks, õpingutes või töös.

2.2. Hetkeseis

Europeana pakub praegu mitmekeelse liidese kaudu otsejuurdepääsu Euroopa raamatukogudest, arhiividest, muuseumidest ja audiovisuaalarhiividest pärinevale ainulaadsele kogule, mis hõlmab 4,6 miljonit digitaalset raamatut, ajalehte, videoklippi, videot, kaarti, fotot ja dokumenti. Kättesaadava materjali kogus suureneb tulevaste aastate jooksul oluliselt. Europeana käivitamise ajal novembris 2008 oli selgelt näha, et rahval on selle vastu suur huvi.

Praegu lisavad Europeana kogudesse sisu 1 000 kultuuriasutust otse või vahendajate kaudu ning üle 150 asutuse osalevad selle partnervõrgus. Selline eri kultuuriasutuste vaheline koostöö, mis on saavutatud Europeana kaudu, on enneolematu nii oma ulatuselt kui ka

³ Soovitus 2006/585/EÜ kultuurimaterjali digiteerimise, sellele sidusjuurdepääsu tagamise ja selle digitaalse säilitamise kohta, ELT L 236, 31.8.2006, lk 28.

potentsiaalilt. Üha rohkem kultuuriasutusi soovivad oma materjali Europeana kaudu kättesaadavaks teha ning see näitab kõnealuse potentsiaali suurust ja pühendumust Europeana ideele. Europeana annab võimaluse otsejuurdepääsu tagamiseks Euroopa mitmekülgsele kultuurivaramule ning säilitab samal ajal kõnealustele asutustele suurema kõlapinna lõppkasutajate hulgas. Koostööd võiks laiendada ka muudele kogu maailma hõlmavatele algatustele, näiteks ülemaailmne digitaalarvamus.

Europeana edasiseks arendamiseks on koostatud organisatsiooniline struktuur. Veebisaidi igapäevast toimimist juhib Europeana kontor, mis asub Hollandi Rahvusarvamusnõukogus. Kontorit laiendatakse, et tulla toime 2008. aastal käivitatud prototüübi haldamise ja uuendamisega, ning selle personal töötab veebisaidi esimese suure väljaande Europeana 1.0 avamise nimel aastal 2010.

Tulevastel aastatel täiendatakse Europeana veebisaiti järk-järgult uute funktsioonide ja teenustega ning täiustatakse juba olemasolevaid. Eelkõige tuleb arendada otsingufunktsioone ja liideseid. Erilist tähelepanu pööratakse ka Web 2.0 teenuste arendamisele erihuvidega koostööde loomiseks ning mitmekeelsete funktsioonide parandamisele. Europeana veebisaidi parandamisvõimaluste kohta saadi seisukohti selle kasutajate hulgas hiljuti korraldatud küsitluselt, millele vastas üle 3 000 inimese ning mille käigus said pakutavad teenused head vastukaja. Europeana uuendamise ajal toimib veebisait endiselt uute ideede ja teadusuuringute tulemuste katsetamise kohana. Europeanat tuleb rohkem reklaamida, et inimesed oleksid sellest teenusest teadlikumad.

3. ROHKEM SISU EUROPEANA KOGUDESSE

Europeana edukaks edasiarendamiseks tuleb selle kogusid suurendada. Komisjoni poliitikaeesmärk on teha 2010. aastaks Europeana kaudu kättesaadavaks **10 miljonit teost** ning seejärel peaks kõnealune arv mitmekordistuma.

Europeana kogude suurendamiseks tuleb kogu Euroopas jätkata materjali digiteerimist ning täiendada digitaalteoseid rangeimatele nõuetele vastavate metaandmetega. Seepärast on komisjon palunud liikmesriikidel suurendada kõnealuse ülesandega seotud jõupingutusi ning tagada, et digitaalsisu saab muuta Europeana vahendusel hõlpsasti kättesaadavaks, muu hulgas riiklike või temaatiliste vahendajate loomise kaudu⁴.

3.1. Sisu liigid

Üldiselt lisavad liikmesriigid Europeanasse erisuguses koguses ja eri liiki materjali (vt käesolevale teatisele lisatud töödokumendi 2. osa). Kõige rohkem on Europeana kogusid täiendanud Prantsusmaa, kes on lisanud umbes 47 % kõigist digitaalteostest. Mõni liikmesriik on aga lisanud vaid üksikuid teoseid. See olukord tasakaalustub aga järk-järgult, kui üha rohkem kogusid tervest Euroopast jõuab Europeanasse.

Praeguses Europeana esimeses arenguetapis on mõni liikmesriik (nt Poola ja Ungari) lisanud peamiselt raamatuid, samas kui teised on keskendunud ajalehtedele ja ajakirjadele (nt Soome, Luksemburg, Eesti) või muuseumidest pärit piltidele (Rumeenia). Selle tulemusel on tekkinud paradoksaalne olukord, kus Euroopa kirjandusklassika on Europeanas kättesaadav üsna

⁴ Teatis „Euroopa kultuuripärand hiirekliki kaugusel”, 11.8.2008.

mitmes keeles, välja arvatud originaalkeeles. Näiteks võib leida Goethe teoseid prantsuse, poola ja ungari keeles, kuid mitte saksa keeles.

Selline olukord on andnud tõuke kasutajate märkusteks ja küsimusteks. Liikmesriigid ja nende kultuuriasutused otsustavad kooskõlas oma kultuuri- ja/või teabepoliitikaga, millist materjali nad digiteerivad ja Europeanasse lisavad. Selleks et vastata kasutajate ootustele seoses Europeanas pakutavaga võib aga vaja minna erilisi jõupingutusi konkreetsete materjalikategooriate vallas.

3.2. Autoriõigusega kaitstud sisu

Üks Europeana peamisi ülesandeid on autoriõigusega kaitstud materjali lisamine, et vältida „20. sajandi musta auku” – olukorda, kus Interneti kaudu võib ligi pääseda suurele hulgale enne 1900. aastat avaldatud kultuurimaterjalile, kuid väga vähestele materjalile lähemast minevikust. Selle ülesande täitmiseks peavad kultuuriasutused ja õiguste valdajad tegema tõhusat koostööd, järgides täielikult autoriõigust käsitlevaid õigusakte. See koostöö võiks toimuda riikide kultuuriasutuste ja õiguste valdajate vaheliste kokkulepete kaudu või pakkudes Europeanas viiteid õiguste valdajate hallatavatele saitidele.

Viimatinimetatud partnerlusliigi hea näide on Prantsusmaa Rahvusraamatukogu veebisait Gallica2, mis võimaldab tasuta juurdepääsu üldkasutatavale sisule ja annab viited autoriõigusega kaitstud, Prantsuse kirjastajatelt pärit töödele. Kirjastajad otsustavad, kui suurt osa oma materjalist nad soovivad Gallica2 kaudu näidata, ning kasutajad võivad saada tervikteosed kätte kirjastajate veebisaitidelt. Samalaadset mudelit võiks kaaluda ka Europeana puhul. Kasutajate jaoks on selle eeliseks mitte üksnes vahetu sidusjuurdepääs üldkasutatavale sisule, vaid nad saavad hõlpsasti leida ka soovitud teosed, mis on autoriõigusega kaitstud. Kirjastajatele oleks aga kasulik nende poolt avaldatud tööde suurem kõlapind kogu Euroopa publiku hulgas.

Mitmes Euroopa riigis, nt Madalmaades ja Saksamaal, uurivad õiguste valdajad ja kultuuriasutused teistsugust mudelit, mille kohaselt saavad kultuuriasutused digiteerida kultuurimaterjali tasuta eest ning teha seda seejärel üldsusele kättesaadavaks. Eelkõige hõlmab see mudel lõppenud tiraažiga, kuid autoriõigusega kaitstud raamatuid ning vanemaid ajalehti.

Europeana arendamiseks on esmatähtis, et selliste litsentside alusel saab asjaomase materjali kogu Euroopas kättesaadavaks teha. Näiteks pidi üks Prantsuse vahendaja Europeanasse lisatud fotod sealt kõrvaldama, kuna ta tohtis neid materjale levitada üksnes Prantsusmaal. On ka teisi näiteid, kus kultuuriasutused on heaks kiitnud litsentse, mille alusel tohib teatavat materjali levitada üksnes asjaomases riigis asuvate internetiaadresside kaudu. Sellised kokkulepped võivad tugineda rahalistel kaalutlustel, kuna kogu Euroopat hõlmav litsents võib olla kallim, või sõltuda õiguslikest küsimustest. Nendega kaasneb aga oht, et Euroopa digitaalne kultuuripärand killustub Internetis üksikutele riigisisestele saarekestele. Lisaks tõstatavad sellised lepped küsimuse, milline on ELis asuvate riiklikult rahastatud kultuuriasutuste vastutus kõigile ELi kodanikele võrdse juurdepääsu tagamisel selliste asutuste poolt Internetis pakutavatele teenustele.

Selleks et hõlbustada digiteerimist ja muuta infosisu Europeana vahendusel kättesaadavaks, on vaja kiireid edusamme seoses omanikuta teostega, st teostega, mille õiguste valdajaid on võimatu või äärmiselt raske leida. Digiteerimist ja digitaalset säilitamist käsitlevas 2006. aasta soovitusel palus komisjon liikmesriikidel luua mehhanismid omanikuta teoste probleemi lahendamiseks. Enamikus liikmesriikides ei ole sellest ajast erilist edu saavutatud. Eri

sidusrühmad kirjutasid digitaaltraamatukogude alases kõrgetasemelises eksperdirühmas alla vastastikuse mõistmise memorandumile, milles käsitletakse õiguste valdajate hoolika otsimise juhiseid.

Selle jätkuks esitati mitmesuguseid küsimusi 2008. aasta rohelises raamatus autoriõiguse kohta teadmistepõhises majanduses⁵. Eelkõige küsiti, kas omanikuta teoste käsitlemiseks on vaja ELi õigusakte ja kuidas tulla toime kõnealuse valdkonna piiriüleste aspektidega. Käivitatud arutelu tulemuse põhjal koostab komisjon omanikuta tööde käsitlemise kohta mõjuhindangu, milles uuritakse eri lähenemisviise omanikuta tööde digiteerimise ja levitamise hõlbustamisele.

Hiljuti sai omanikuta tööde küsimus suurema tähelepanu osaliseks tänu programmi Google Book Search käsitlevale kokkuleppele, mis puudutab paljusid kõnealuseid töid. Seda kokkulepet arutasid ministrid hariduse, noorte ja kultuuri nõukogus 12. mail 2009 ja konkurentsivõime nõukogus 28. mail 2009. Komisjonil paluti esitada kõnealuse kokkuleppe mõju analüüs, mis on praegu komisjonis koostamisel.

Vanemate tööde digiteerimise alastes autoriõigust käsitlevates õigusaktides on Euroopas ja USAs silmatorkav ning äärmiselt oluline erinevus. Nii Euroopas kui ka Ameerika Ühendriikides on teosed autoriõigusega kaitstud 70 aastat pärast autori surma, kuid Ameerika Ühendriikide õigusaktidega nähakse ette, et enne 1923. aastat avaldatud teosed on üldkasutatavad. Seetõttu saab paljusid Euroopast pärit ja enne 1923. aastat avaldatud materjale Ameerika Ühendriikides digiteerida ja ilma litsentsilepinguta kättesaadavaks teha, kuid samas ei pruugi need olla kättesaadavad Euroopa elanikele Europeana ega muude samalaadsete teenuste kaudu⁶. Selle tagajärjel on Ameerika Ühendriikide internetikasutajatel juurdepääs suuremale arvule digitaaltraamatutele kui internetikasutajatel Euroopas ning niisuguse olukorra muutmiseks tuleks kaaluda õiguste valdajaid ja kultuuriasutusi hõlmavaid lahendusi. Näiteks võiks kiirendada omanikuta ja lõppenud tiraažiga teoste registri loomist, millega on projekti ARROW raames juba algust tehtud, või kasutada lõpptähtaega, mille puhul enne teatavat perioodi välja antud teoste omanike väljaselgitamise nõuded ei ole nii ranged.

3.3. Üldkasutatav sisu

Suur osa Europeana kaudu kättesaadavast digitaalmaterjalist on üldkasutatav, st see ei ole või enam ei ole autoriõigusega kaitstud ning on kõigi jaoks kättesaadav ja kasutamiseks lubatud. Selline materjal on oluline korduvkasutamise allikas nii kodanikele kui ka ettevõtjatele ning loovuse tõukejõud internetiajastul. Seepärast on komisjon rõhutanud, kui tähtis on üldkasutatavatele teostele juurdepääsu säilimine ka pärast vormingu muutmist. Teiste sõnadega – kui üldkasutatavad teosed on digiteeritud ja neile sidusjuurdepääs tagatud, siis peaksid need ka jääma üldkasutatavaks⁷.

Tegelikult see alati nii ei ole. Mõningad kultuuriasutused märgivad selgesõnaliselt, et nende poolt Europeanasse lisatud materjal on üldkasutatav, teised aga nõuavad digiteeritud koopiate suhtes õigusi ja/või võtavad allalaadimise eest tasu. Mõni asutus kasutab vesimärke ja ühe

⁵ KOM(2008) 466/3.

⁶ Google teatas hiljuti seoses programmi Google Book Search kättesaadavusega mobiiltelefonides, et kõnealuse teenuse kaudu avaneb Ameerika Ühendriikides juurdepääs üle 1 miljonile üldkasutatavale raamatule. Euroopas avaldatud pressiteates oli selleks arvaks vaid pool miljonit.

⁷ Teatis „Euroopa kultuuripärand hiirekliki kaugusel”, lk 7.

asutuse puhul tuleb maksta selle eest, et vaadatud materjal oleks mõistlikus suurus. Sellised eri meetodid peegeldavad mitmesuguseid ELis kasutuselolevaid lähenemisviise, mis võivad mõnel juhul olla tingitud kultuuriasutuste üha suurenevast vajadusest saada otsest tulu nende valduses olevast varast. Üldkasutatavate digitaalteoste tasustamine näitab ka seda, et digiteerimine nõuab raha. Samas piirab see aga tõsiselt asjaomase materjali kultuurilist ja majanduslikku potentsiaali.

Õiguslikust seisukohast tekib küsimus, kas digiteerimine loob uued õigused. Tavaliselt see nii ei ole, kuid Euroopas on autoriõiguse loomiseks vajaliku algupärasuse määr ühtlustamata ning seega võib kõnealuse küsimuse vastus liikmesriigiti erineda⁸. Samuti võib see erineda eri liiki materjalide digiteerimise puhul, näiteks ei ole raamatute skaneerimine nii kulukas kui teoste kolmemõõtmeline visualiseerimine.

On põhimõtteline küsimus, kas on vastuvõetav, et avalik-õiguslike asutuste poolt riigi kulul digiteeritud üldkasutatav materjal pannakse luku taha, selle asemel et muuta see infoühiskonna püsiväärtuseks. Viimatinimetatud lähenemisviis on kooskõlas ühenduse poliitikaga avaliku sektori teabe korduvkasutamise kohta ning OECD ministrite soovitusega avaliku sektori teabele parema juurdepääsu ja sellise teabe tõhusama kasutamise kohta („*Enhanced Access and More Effective Use of Public Sector Information*”)⁹. Kõnealune küsimus on Europeana veebisaidi toimimiseks esmatähtis, kuna selle kasutustingimused lähtuvad osalevate asutuste poliitikast.

Samasugused probleemid tekivad, kui avalik-õiguslikud asutused annavad erafirmadele materiaalsete soodustuste eest ainuõiguse oma ainulaadsete üldkasutatavate varade digiteerimiseks ja kasutamiseks. Sellised kokkulepped ohustavad vaba juurdepääsu üldkasutatavale sisule, kuid võivad mõnel juhul olla ainsaks võimaluseks digiteerimist rahastada. Digitaalraamatukogude alane kõrgetasemeline eksperdirühm tõi selle dilemma esile avaliku ja erasektori digiteerimisalast koostööd käsitlevas aruandes ning soovitas, et analoogmaailmas üldkasutatav sisu peaks jääma üldkasutatavaks ka digitaalkeskkonnas. Kui digitaalsisu kättesaadavaks tegemiseks on vaja piirata kasutajate juurdepääsu ja materjalide kasutust, tuleks selliseid piiranguid kohaldada vaid piiratud ajavahemikul¹⁰.

4. RAHASTAMINE JA JUHTIMINE

ELi kultuuriministrid rõhutasid nõukogu 20. novembri 2008. aasta järeldustes Europeana kohta, et tuleb leida kõnealuse teenuse jätkusuutlik rahastamis- ja haldusmudel. Ministrid kutsusid Euroopa Digitaalse Raamatukogu Sihtasutust, Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles sellealasele koostööle ning arutelud on toimunud liikmesriikide eksperdirühmas digiteerimise ja digitaalse säilitamise alal. Käivitatud avalik arutelu kaasab suurema hulga sidusrühmi mõttevahetusse selle üle, kuidas tagada tulevikus Europeanale vajalik sõltumatus.

Europeana edasiarendamiseks on mõeldavad väga erinevad mudelid, alates täielikust ühendusepoolsest rahastamisest, kuni võimaluseni, et erasektoril on kõnealuse teenuse pakkumisel esmatähtis osa. Kasutamiseks valitud rahastamis- ja haldusmudeli puhul tuleks arvesse võtta Europeana eesmärki pakkuda võimalikult laialdast juurdepääsu kultuurikogudele, selle Euroopa mõõdet ja laadi ning nende kultuuriasutuste tähtsust, kes oma

⁸ Algupärasuse kriteerium on siiski ühtlustatud fotode, andmebaaside ja arvutitarkvara puhul.

⁹ Sõul, 18. juuni 2008.

¹⁰ http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/hleg/reports/ppp/ppp_final.pdf.

kogusid Europeanale pakuvad. Lisaks tuleks sellise mudeli puhul arvesse võtta asjaolu, et European kontori haldamise kulud hõlmavad üksnes väikese osa koguinvesteeringutest, mida liikmesriigid ja Euroopa Liit teevad Euroopa kultuuripärandile sidusjuurdepääsu tagamiseks.

4.1. Arendusetapi rahastamine (2009–2013)

Euroopa Komisjon toetas Europeanat rahaliselt selle loomise algul projekti EDLnet kaudu, mida kaasrahastatakse programmi *eContentplus* raames. Kõnealune projekt eelarvega 1,3 miljonit eurot lõppes 2009. aasta algul.

Alates 2009. aastast kuni 2011. aasta keskpaigani kaasrahastatakse Europeanat arendamist 6,2 miljoni euroga European 1.0 projekti kaudu, mis on välja valitud programmi *eContentplus* raames. Selles etapis toetab Europeanat rahaliselt mitu liikmesriiki¹¹ ja mõni kultuuriasutus üksikult.

Komisjon saab jätkata Europeanat arendusetapi toetamist kuni 2013. aasta lõpuni konkurentsivõime ja uuendustegevuse raamprogrammi kaudu. Kõnealuses etapis kaasrahastavad Europeanat teataval määral liikmesriigid ja/või pakub erasektor esialgset toetust.

4.2. Rahastamine keskpikas ajavahemikus (aastal 2013 ja pärast seda)

Europeanat rahastamiseks pärast 2013. aastat tuleks kaaluda lisaviise, millega tagatakse õige tasakaal ühendusepoolse rahastamise ja muude vahendite vahel ning lõpetatakse projektipõhine rahastamine. Lisarahastamist võiks pakkuda avaliku ja erasektori koostöö või strukturesem toetus liikmesriikidelt. Mõningat tulu võib saada ka Europeanat veebisaidist, kuid sellega kaetaks vaid väga väike osa kõnealuse teenuse pakkumise kogukulust. Võimalus, et lõppkasutaja peab maksma Europeanas materjali otsimise ja muude kõnealuse veebisaidi funktsioonide eest, ei ole mõeldav, kuna see ohustaks tõsiselt veebisaidi populaarsust kasutajate hulgas ning oleks vastuolus Europeanat põhiideega.

Avaliku ja erasektori koostöö Europeanat jaoks

Avaliku ja erasektori koostöö võiks toimuda mitmel eri moel. Esimene võimalus on *erasponsorlus*, kui Europeanat areneb edasi ja tal on rohkem kasutajaid. Sponsorite eesmärk võiks olla heategevus – seda mudelit on laialdaselt kasutatud Ameerika Ühendriikides. Samuti võiks sponsorlus toimuda vastutasu (nt reklaam) eest.

Liikmesriigiti erineb arusaam sellest, mil määral võib edastada kommertsteadaandeid avalikku teenust pakkuvatel veebisaitidel, nagu Europeanat. See arusaam võib sõltuda ka kommertsteadaande liigist, kuna ettevõtja logo näitamine taustateabes erineb teatava toote ribareklaamist.

Teine võimalik sissetulekuallikas oleks *tasustada Europeanat veebisaidil antud viited* selliste avalik-õiguslike ja eraorganisatsioonide infosule, kes saavad kõnealuse sisu eest tulu. Teisisõnu võiks seada sisse vahendustasu tasulise sisuga veebisaitidele tekitatud liikluse eest. Avaliku ja erasektori koostöö, mis põhineb sellistel viidel, ei pruugi aga tähendada finantssuhet. Selle näide on Prantsusmaa Rahvusraamatukogu ja Prantsuse kirjastajate

¹¹ Prantsusmaa, Saksamaa, Madalmaad, Hispaania, Soome, Iirimaa, Leedu ja Ungari.

vaheline koostöö Gallica 2 kaudu, kus kõnealuseid viiteid pakutakse veebisaidi avalik-õiguslike ülesannete raames.

Europeana funktsioonide täiustamiseks saab kasutada ka *eraettevõtjate tehnoloogilisi lahendusi ja oskusi*. Erasektori partnerid saab välja valida hankemenetluse kaudu vastavalt riigihankeid käsitlevatele ELi eeskirjadele või nad võiksid osaleda eespool kirjeldatud sponsorluse kaudu.

Mõeldavad oleksid *kaugemaleulatuvad partnerlusmudelid*, kus erasektor osaleb otseselt Europeana juhtimises ja selle toimimiseks vajaliku tulu loomises. Selliste mudelite puhul tuleb aga arvesse võtta mitmesuguseid piiranguid. Loomulikult peaks Europeana jätkuvalt aitama saavutada neid kultuuri- ja teabepoliitilisi eesmärke, millel tema olemasolu põhineb. Vajalik oleks ka sisu pakkuvate kultuuriorganisatsioonide täielik nõusolek, kuna nende valduses on digitaalmaterjal, mis on kõnealuse teenuse aluseks. Lisaks tuleb nende mudelite kasutamisel vältida konkurentsi moonutamist.

Europeana rahastamine riiklikest vahenditest

Europeana jätkuvat rahastamist riiklikest vahenditest põhjendaks selle tähtsus kultuuripoliitika vahendajana, kuna ta annab mitmekeelse ühise juurdepääsupunkti ja lisab seega väärtust Internetis kättesaadavatele kultuurikogudele, mis on killustunud ega paista sageli silma. Lisaks võiks suhteliselt väike riiklik investeering Europeanasse anda suure tõuke loome- ja majandustegevusele näiteks haridus- ja turismivaldkonnas.

Riiklikuks rahastamiseks võiks kasutada mitmesuguseid allikaid. Üks kaalutud ja Euroopa Digitaaltraamatukogu Sihtasutuse poolt tagasilükatud võimalus on *rahaline toetus kultuuriasutustelt*, kes lisavad Europeanasse sisu. Need asutused on liikmesriikide ja üleeuroopalised ühendused, vahendajad ning eri sektorite asutused üksikult. Kõnealuse rühma mitmekesisus takistab kõigi asjaosaliste poolt õiglaseks loetud toetussüsteemi loomist.

Liikmesriikide toetust võiks suurendada kahel viisil. Esimene võimalus on tugineda liikmesriikide soovile Europeanat rahaliselt toetada, nagu toimus kõnealuse veebisaidi algusetapis. See oleks kiire ja paindlik võimalus, kuid tekitaks Europeanat jaoks suurt ebakindlust, kuna eelarvevahendid võivad eri aastatel varieeruda. Lisaks ei anna kõnealune lähenemisviis liikmesriikidele täpset selgust sellest, mida neilt oodatakse.

Teine võimalus oleks kasutada jaotusalust, mille kohaselt iga liikmesriik toetab Europeanat vastavalt riigi SKP-le. Selles mudelis väljenduks kõigi liikmesriikide vastutus Europeanat arendamisel. Samas võivad aga kõnealuse mudeli ja jaotusaluse väljatöötamisega kaasneda suhteliselt suured üldkulud. Mitme väiksema liikmesriigi rahaline panus oleks tegelikult väiksem kui tema panuse kindlaksmääramisega seotud kulud.

Ühendusepoolset rahastamist pärast 2013. aastat aitaks põhjendada Europeana veebisaidi Euroopa lisandväärtus ja selle olulisus vahendina, mis näitab Euroopa ühtsust kultuurilises mitmekesisuses. Praegune projektide rahastamine projektikonkursside põhjal ei ole finantsplaneerimise jätkusuutlik alus. Europeana põhilise rahastamise võimalusi tuleb kaaluda olemasolevate poliitikavahendite raames.

4.3. Juhtimine

Europeana toimimist korraldab Euroopa Digitaaltraamatukogu Sihtasutus, mis asutati 8. novembril 2007. Asutajaliikmed on Euroopa raamatukogude, arhiivide ja

audiovisuaalarhiivide ühendused, samuti mitmed tähtsad kultuuriasutused üksikult. Sihtasutuse liikmeks võivad saada peamised Europeanale sisu pakkuvad või neid esindavad organisatsioonid, kes on valmis järgima kõnealuse veebisaidi norme ja tegevuspõhimõtteid.

Mitme liikmesriigi rahaline toetus Europeanale on tõstatanud küsimuse selle kohta, kuidas nad mõjutavad sihtasutuse juhtorganeid. Komisjon ega liikmesriigid ei ole kaasatud Europeanale ametlikku juhtimisstruktuuri, kuid neid teavitatakse tehtust ning nad saavad avaldada sihtasutuse täitevkomiteele oma seisukohti rahastamise ja strateegiaga tegelevas töörühmas, mis on osa olemasolevast liikmesriikide eksperdirühmast. See on kooskõlas põhimõttega, et Europeanale veebisaidi toimimise eest vastutavad sihtasutuse liikmed, kes on peamised sisu pakkujad ning kellel on vajalikud teadmised ja oskused. Lisaks on komisjonil praegu sihtasutusega lepinguline suhe selliseid projekte käsitlevate toetuslepingute kaudu, millega sihtasutus on seotud.

Uute liikmete juurdevoo ootel valmistub Euroopa Digitaalraamatukogu Sihtasutus praeguse juhtimisstruktuuri muutmiseks. Europeanale keskpika ajavahemiku strateegiat (sh rahastamine ja sellega seotud küsimus vastutuse kohta) käsitlev arutelu võib tulevikus kaasa tuua veelgi muudatusi.

5. KOKKUVÕTE

Europeanale on lühikese aja jooksul muutunud Euroopa kultuuri viitekohaks Internetis ning kajastab Euroopa kultuuriasutuste püüdu muuta Euroopa ühine ja mitmekülgne kultuuripärand kõigile kättesaadavamaks.

Selleks et täita lubadus pakkuda lihtsat sidusjuurdepääsu kogu Euroopast pärit raamatutele, maalidele, kaartidele, fotodele, ajalehtedele, videoklippidele ja helisalvestistele, on vaja juba saavutatul põhinevaid lisajõupingutusi ning kõiki sidusrühmi kaasavat tihedat koostööd.

Käesolevas dokumendis on esitatud tähtsaimad ülesanded Europeanale edasiseks arendamiseks ja mitu aruteluteemat, mille kohta oodatakse sidusrühmade seisukohti.